

Minihistoria del capitalismo e del socialismo

Cláudio Rinaldi

Introduction

1 – Origines del capitalismo

2 – Evolution del capitalismo

3 – Origines del socialismo

4 – Evolution del socialismo

5 – Capitalismo e socialismo durante le Guerra Frigide

6 – Le decisive annos 1980

7 – Transition al era global

8 – Dextra e sinistra in perspectiva

Conclusion

Introduction

Karl Marx prediceva que le capitalismo imploderea sur se mesme. Un centennio plus tarde, Francis Fukuyama decretava le victoria final del capitalismo. Hodie, le gente commun anque veni a publico e declara lor opiniones, faciente eterne iste ancian battalia ideologic. Malgrado multe divergentias, on sole concordar que ni Karl ni Francis habeva ration.

Le retes social ha devenite un forum global de confuse debattos politico-economic. Tote le dies on trova lá gente qui sape convictemente qual es le obvie melior cammino pro le paises e lor populationes, assi como tante reactiones tempestuose contra le “idiotas” qui pensa de modo distinete. Le certitude de iste personas esserea invidiabile si lor discruso non era erratic e lor argumentos non era forgiate secundo le ultime novas in television. Le plus sovente, le discussiones sur iste thema se centra sur le duo principal spectros politic currente: le dextra e le sinistra. Il es un discussion povre, vermente, perque le realitate non se divide in solmente duo campos conceptual, ma il es assi perque le proprie politica es povre in multe paises ubi prevale le bipartitismo electoral.

Io es de opinion que le plus dogmatic es un persona, le minus credibile sona su discruso. Illes qui cognosce le Veritate con V majuscule me face timer le plus, per lor potential de facer mal al alteres con lor intransigentia. In mi pais, Brasil, nos sole dicer que on non debe debatter sur tres themas: religion, politica e football. Ma nostre dicto

popular face nulle recommendation sur le economia, dunque io decideva investigar sur capitalismo e socialismo, le celebre duetto theoric que ha frequentate tante conversations virtual, a fin de investigar quanto il ha de ver e de fantasiose in lo que le personas defende con tante ardor.

Sub un perspectiva historic, iste breve essayo presenta le doctrinas capitalista e socialista a partir de lor apparition, analysante le resultatos effective que illos ha precipitate in le societates usque al currente decennio. Illo explica le phases plus o minus linear per que le capitalismo ha passate desde su origines: agrari, mercantil, industrial, finanziari; e abborda le principal movimentos incluse sub le termino generic socialismo: utopic, social-democratic, communista, chinese. On allude superficialmente, ancora, a altere movimentos sectari intra un e altere currente, como le anarchismo, le fascismo e le libertarismo; a practicas economic como bullionismo, liberalismo e protectionismo; e a positiones conservative e liberal ante questiones social.

Factos economic, politic e historic se presenta in conjuncto, per question de contexto. Que le lector sia sage pro comprender que, quando on exalta un virtute socialista o capitalista, on non necessariamente defende le horrores stalinista ni le horrores subsaharian. Politic es le homicidios, le mortes causate per infirmitates evitable, le chaos social de alcun citates, le colpos de stato e le revolutiones. Economic es le qualitate de vita del citatanos, le melioramento o non de lor nutrition, habitation, instruction, transporto. Certemente, un campo ha reflexos sur le altere: un population economicamente satisfacte tende a validar le regime politic in vigor, durante que un crise economic tende a generar protestos contra iste mesme regime. Un regime politic autoritari reprimera iste demonstrationes con violentia, durante que un regime democratic dialogara con le manifestantes e inquirera de que modo le situation poterea attenuar se. Al regular contractos e transactiones, un regime politic influe sur le developpamento economic de un pais; al clauder su economia, illo pote retardar su evolution technologic e cultural. Totevia, raramente un simple cambio de regime potera salvar un economia decadente, como tante personas sole creder. Le economia es un scientia human, imprecise e in constante evolution, subiecte al contexto politic, historic, cultural. Il esserea plus facile si toto dependeva de un modello mathematic exacte, ma le historia ha demonstrate que isto solo non suffice pro que un pais deveni melior pro su habitantes.

1 – Origines del capitalismo

Le modello economic feudal non demanda innovation technologic, perque in illo le cooperation e le competition non es necessari. Cata senior feudal conta sur su servos, qui le provide alimentos, vestimentos e armamentos. Le production excedente alimenta, vesti e arma le proprie servos e lor familia. Le ricchessa in pecunia solmente se necessita pro formar armeas e forgiar alliantias con altere seniores.

In le 14^e centennio, duo eventos tragic precipita le collapso del ordine feudal in plure partes de Europa. Le basse productivitate non pote evitar le Grande Fame (1315-1317), e tosto postea le Morte Nigre (1348-1350) causa un reduction populational que face declinar plus ancora le production agricultural. Le crise demographic instiga multe seniores a promover guerras pro expandere lor dominios, demandante plus de impostos de lor servos a fin de coperir le dispendios militar. In Anglaterra, le servos se rebella contra isto. Alcunes abandona le campo e va travaliar in villages, alteres compra terras e rumpe le ligamines servil. In necessitate de repopular lor proprietates, plure seniores renta terrenos a servos sue, qui obtene de iste modo contractos laboral plus favorable.

Le nove systema emerse de iste movimento beneficia al fermeros tamben, qui deveni libere pro negotiar lor productos excedente, investir in technologia plus moderne e contractar travaliatores plus productive. Le precio del cosas es ora un decision privative de illes qui pote producer los. Le distribution de mercantias es determinate sur toto per competition, in un mercato in que il habera vincitores e perdidores.

Assi mesmo, Anglaterra remane un stato centralista usque al 16^e centennio, fortificate per un bon sistema viari e un urbe capital disproportionalmente grande. Durante que London servi de centro mercantil a tote le pais, un mercato interior in expansion offere occupationes agricultural remunerate. Se consolida assi un modello laboral in que le servos es reimplaciate per travaliatores salariate. Le pression per un production excedente, que va generar lucros al fermeros, stimula un competition per methodos sempre plus productive.

A mesura que le stato anglese distribue su terras commun, le derectos del paisanos se restringe. Le herba que alimenta le animales pertine ora al proprietario del ferma, non plus al communitate laboral. Usque 1820, tote le terras public productive essera privatisate e restara sub controlo de familias nobile o de ancian paisanos qui ascendeva socialmente.

Concurre con iste capitalismo agrari un secunde typo, dicte mercantil. Le prime area urban de Europa se developpa al nord de Italia in le 12^e centennio. Le vita in citate adjuta a emerger un spirito republican de libertate civil e le nobilitate agricultural deveni loyal al autoritates de lor village.

Viagiar longe distantias pro obtener lucros commercial es un practica ancian in le historia. Ja lo faceva le assyrios in le 2^e millennio ante Christo, e plus tarde anche le imperios Roman e Islamic, que developpava ample retes de commercio. Ma il es in Italia medieval que nasce le idea de reinvestimento. In un ambiente non dominate per autoritates imperial ni ecclesiastic, innovationes revolutiona le practicas de production e de commercio. Le bancas offere credito e assecurantia, le contabilitate es plus dynamic, le monetas de Genua, Venetia e Pisa es intercambiabile e equalmente credibile pro transactionar o thesaurisar pecunia.

Le mercantilismo italiano se expande per le Mar Mediterranee primo, e tosto per le Oceano Atlantic. Portugal, Espania, Hollanda e Anglaterra forma lor flottas con finalitate commercial, bellic e colonial. Durante le regno de Elizabeth, le angleses imbracia le spirito mercantil in definitivo. Lor flotta libera le Stricto de Gibraltar del controlo espaniol, e isto permitte que thesauros in auro e argento sorti per mar de lor cuna mediterranee.

Le mar integra le statos national europee inter se e anche con le costa de altere continentes. Europeos compra productos de India e paga per illos con argento de America – comencia le globalisation. Fundate in 1551, le Compania del Aventureros Mercantil del Nove Terras vole incontrar un via commercial a China. Illo essera reimplaciate per le Compania Britannic del Indias Oriental in 1600 e concurrera con un similar hollandese fundate duo annos plus tarde. A ambes le stato concede le monopolio del commercio exterior e privilegios pro facer leges e tractatos secundo lor interesses. Con le activitates colonial, le statos national deveni potente, e le conflictos militar inter illos appare in consequentia.

Le systema politic absolutista regula sol le economia, annullante le fortia del *guilds*, le fraternitates laboral que congregava classes de artisanos e mercatores. Subsidios e tarifas protective multiplica le lucro del mercantes de ultramar. Vige le doctrina del bullionismo, que reinfertia le importantia de accumular metallos preciosos per medio de un balancia commercial superavitari: on debe exportar sempre plus que importar. Le function del colonias es provider le materias prime que non se pote

extraher localmente e servir de mercato consumitor pro productos plus costose que solo se fabrica in metropole. In certe senso, le schema mercantil reproduce in nivello institutional le mesme relation de senior e servo a que le individuos era subjecte durante le feudalismo: le *raison d'être* del colonia es servir al metropole.

2 – Evolution del capitalismo

Le capitalismo mercantil practicata durante le Medievo se developpa in regnos protestante como Hollanda e Anglaterra, cuje coronas concede a companias private le monopolio sur le exploration colonial. Lor activitate intensifica le commercio intercontinental e fomenta le creation non solo de interprisas bancari e de assecurantia, ma anque del prime bursas de mercantias. Iste lucrative institutiones promove le accumulation de un immense quantitate de capital, cuje reinvestimento continue ducera al progresso technologic e al establimento del prime fabricas in le 18^e centennio. Iste nove realitate non attinge immediateente paises como Prussia e Russia, cuje economias remanera in stato minus avantiate per longe tempore ancora.

A partir de 1760, Anglaterra passa per un firme transition verso processos de manufatura que include utensiles mechanic, nove productos chimic, le uso intense de substantias como ferro e aqua, e le substitution del ligno per le carbon como combustibile. Le efficientia del motor a vapor inventata per James Watt in 1769 reduce le consumo de combustibile a un decimo, stimulante su application al industria e al transportos. In le manufacturas textile, le productivitate de cata operario se multiplica per mille post que le filamento de coton passa a processar se per energia a vapor.

Le labor in industria es specialisate e routinari: cata operario realisa le mesme activitate die post die, independentemente del saison annual. Con le revolution industrial, le mercantes perde lor posto como actores principal del sistema capitalista. Artisanos e jornateros perde importantia economic, e assi lor entitates de classe perde influentia politic. Le recoltas pro lucro reimplacia los pro subsistentia, incoragiante le mechanisation progressive del agricultura tamben.

Le crescentia del industrialismo impelle le sistema britannic de financias e credito. Le bancas offere plus de servicios: fundos de investimento, liquidation de cheques, tiramentos discoperte. Billets in papiro associate a reservas in auro comencia a circular, lo que demanda regulation per un banca central e un politica monetari. Le bancas del familias Rothschild e Baring se establi in London al fin del 18^e centennio e, controlante le financias de tote le mundo, concentra enorme quantitate de pecunia. Altere bancas surge in concurrentia, constitue per actionistas e administratate per gerentes professional, disposite a recipere depositos de parve investidores, como ja faceva le banca del familia Barclays desde 1690.

Gracias al industrialisation, le crescentia populational es supportate per un superproduction de commodities e le utilitates domestic deveni minus costose. On imbracia le doctrinas de Adam Smith e David Ricardo, secundo qui le libere commercio beneficia tanto al paises forte como al debiles. Totavia, le libertate de commerciar es attaccate quando Napoleon propone proteger productos local como le sucro de beta contra concurrentes importate. Al decretar su Blocada Continental contra le Regno Unite, ille annuncia que le commercio debe submitter se prioritarimente a questiones politic.

Le debatto ideologic inter liberalismo e protectionismo se ha repetite inter theoricos del capitalismo desde tunc. Le expression francesa *laissez faire* ('lassa facer') denomina un ambiente economic ubi transactiones inter partes private es libere de

intervention statal, o sia del imposition de regulationes, impostos e monopolios. Protectionismo, a su torno, es le practica de restringere le commercio international con un serie de mesuras que defende le mercantias e servicios producte localmente: determination de quotas de importation, concession de subsidios al productores, imposition de barrieras administrative, manipulation del cambio e quantes plus le creativitate bureaucratic es capace de inventar.

Conforme per le colonialismo, le nove ordine mundial incorpora anque le Africa subsaharian e le archipelagos del Pacifico. Le intercambio del metropoles con lor colonias movimenta nove ricchessas como cauchu e diamantes trans un sistema finanziari global regulate per le standard auro. Le telegrapho, le ferrovias e le naves a vapor permitte que personas, mercantias e information transita in velocitate e quantitate jammais supposite antea.

Durante le guerra civil statounite, le blocada de portos fortia le manufacturas textile a importar coton de Africa e Asia e pressiona, assi, le apertura del Canal de Suez, usque tunc controlate per britannicos e franceses in conjuncto. Le passage es liberate in 1869, le mesme anno in que se comple le ferrovia Central Pacific in le Statos Unite.

3 – Origines del socialismo

In reaction al maniera feroce como le sistema capitalista industrial exploita le capacitate laboral e produce disegualitate social, surge in le 19^e centennio le doctrina del socialismo.

Le idea de un societate juste es ancian. Platon in su *Republica* e Thomas More in *Utopia* expone un socrate ideal in que tote le gente desira conviver in harmonia in un ambiente de prosperitate commun e justitia rational. De modo simile, le communitates christian primitive aspira a un “Corpo de Christo” in permanente ingaggiamento con le benesser de totes.

In su senso contemporaneo, le termino *socialismo* se associa de initio al experimentos social per Robert Owen e altere pensatores europees qui non accepta con naturalitate le excessive povressa que illes constata in lor societate. Illes disaccorda inter se sur le rolo del proprietate private, le grado de equalitate a que on debe aspirar e si le structura familial traditional debe esser preservate. Insatisfacte con iste discussion theoric, plure adherentes advoca actiones politic immediate.

Owen administra un molino inter 1800 e 1825. Su interprisa deveni un village ubi totes ha casas in bon condition, scholas con classes nocturne, attention sanitari e alimentos a precio accessibile. Cata persona travalia octo horas per die. Le travalio infantil e le punitiones corporal es extincte. In un Anglaterra ubi le jornata laboral es de quindecie horas, tal ideas es considerate un heresia. In 1833, le *Factory Act* reduce le jornata laboral del operarios con etate inter 9 e 13 annos in le industrias textile a “solmente” novem horas diari. Ma, como il existe tunc solo quattro inspectores pro tote le pais, le nove lege non es complite.

Secundo Karl Marx e Friedrich Engels, le Revolution Francese de 1789 manipulava le fortia brute del populo pro transferer le patrimonio feudal del nobiles al burgeses. Pro le autores de *Le Capital*, le socialismo resulta de un lucta inter le duo classes oriunde del revolutiones Francese e Industrial: le burgeses e le proletarios. Lor “socialismo scientific” previde que iste lucta terminara con un revolution e presupone un periodo de transition characterisate per le proprietate statal e le dictatura del proletariato, que ducera a un proxime stadio de cameraderia e absentia de classes social, un societate “final” in que le potential human potera realisar se de forma plen. Iste

stadio ultime se denomina *communismo* – un condition que le Union Sovietic admitterea jammais haber attingite, mesmo si lo governava un Partito Communista.

Del mesme modo que le currentes que lo precedeva, le marxismo es utopic al expectar que le societates human retorna a un collectivismo primitive. In 1864, Marx funda le Prime International, un forum de promotion del ideario socialista que organisa su prime congresso duo annos plus tarde. A Marx manca tunc le habilitate diplomatic pro obtener un compromisso inter le conflictos causate per lineas diverse de pensamento. Malgrado le rhetorica de unitate international, le socialistas se associa al uniones laboral local e al partitos politic popular que ha surgite con proposito de mobilisar electores del classe operari in cata stato national. Un de illos es le Partito Social-Democratic del Travaliatores German, fundate in 1869 e cognite hodie per le abbreviation SPD.

Assi, durante que le marxistas orthodoxe conserva lor theoria del revolution, le “social-democrates” advoca un agenda reformista. Sub commando de Eduard Bernstein, iste ala moderate predomina in le Secunde International, in 1889, durante que Vladimir Lenin e Rosa Luxemburg emerge como leaders de un minoritate al sinistra. Le prime gruppo vole attraher tante adherentes como possibile; le altere ha nulle interesse in incorporar individuos indisciplinate. Mikhail Bakunin es capite de un tertie faction credente que capitalismo e stato es inseparabile e debe dunque extinguer se in conjuncto, le personas passante tunc a viver in parve communitates agrari. Su ideologia deveni cognite como *anarchismo* e rumpe con le International Socialista.

4 – Evolution del socialismo

Al ganiar lor prime experientias in governamento, le socialistas introduce le suffragio universal masculin e le politica de benesser social in Germania, de ubi iste conceptiones se expande al resto de Europa e al Statos Unite. Le condition del classe operari meliora progressivamente in le mundo occidental sin que se confirma le predictiones de Marx de revolution e collapso del capitalismo. In su obra *Evolutionary Socialism*, de 1899, Bernstein conclude que le socialismo pote esser attingite per medio de un processo politic democratic.

In le Regno Unite, intellectuales crea le *Fabian Society*, que supporta le fundation del Partito Laboral in 1906. In Francia, le SFIO (Section Francese del International Operari) es fundate in 1905 como un organisation marxista, ma que functiona in practica como un partito reformista. Immigrantes german apporta le ideas socialista al Statos Unite, ubi le Partito Socialista de America ha in 1901 su prime congressistas, legislatores statal e burgomaestros electe con un platteforma de transporto collective public, un salario sufficiente pro le travaliatores e plus de parcos, bibliothecas e cortes de recreation. Su exponente Eugene V. Debs concurre cinque vices al presidentia; post su morte, bandieras sue como le bannimento del travailio infantil e le assecurantia del travaliatores disoccupate e retirate era incorporate per le duo partitos politic dominante. Le socialistas se oppone a que le Statos Unite entra al Prime Guerra Mundial e per isto illes es accusate de antipatriota. In 1917, le *Espionage Act* face crimine condemnar publicamente le guerra e assi milles de socialistas, Debs incluse, es arrestate. In le mesme anno, le revolution in Russia causa timor que le operarios statounite tamben se va animar a un revolta contra le systema. Le si-nominate *red scare* duce al arrestamento de suspectos e al demanda de bannimento de immigrantes italian e esteuropee. Al fin, le socialismo statounite supervive solmente in le communitates utopic del Amish e del Shakers.

In Russia, le infrastructura industrial e le democratia parlamentari ancora non existe. Le division inter socialistas moderate e radical augmenta a partir de 1903. Leon Trotsky argumenta que, distinctemente de lo que eveniva in Francia, le capitalistas russe non pare dispoite a rebellar se contra le absolutismo del tsar. Ille e Lenin defende le position revolutionari marxista como sol via possibile verso le socialismo, idea que seduce al majoritate (*bolshevik* in russo) del socialistas russe, durante un minoritate (*menshevik*) prefere le via social-democratic.

Durante que le partitos socialista in Francia e Germania supporta lor respective governamentos al initio del Prime Guerra Mundial, Lenin e Trotsky urge le travaliatores a profitar le occasion. Le Revolution de Octobre marca le ruptura definitive inter le communistas e le social-democrates, le ultimes considerante le modello comunista troppo autoritari e bureaucratic.

Lenin nationalisa le medios de production, excepto le agricultura. Su consilios operari (dicte *soviet* in russo, inde le adjectivo ‘sovietic’) reprime e executa rivales. Tote le familia del tsar es assassinate tamben. Quando Lenin mori, Josip Stalin assume compromissos con le potentias occidental e con Adolf Hitler. Durante su longe governamento (1924-1956), persistera le persecution al adversarios politic, non raro incarcerate in campos de travalio o assassinate.

Principal oppositor de Stalin, Trotsky condemna le bureaucratia que degenera le ideales revolutionari e establi le dictatura non de un classe social, como pretendeva Marx, ma de un partito unic. In practica, il habeva tres categorias de sovieticos: illes qui collaborava con le regime e era protekte per illo; le indiferentes, qui era tolerate e non suffreva persecution politic; e illes qui manifestava lor contrarietate e terminava silentiate per exilio, prision o execution. De su exilio in Mexico, Trotsky tenta reunir adeptos a su punto de vista, ma le doctrina trotskyista non prospera. Le rapide industrialisation sovietic in le 1930s face melior propaganda in extero, specialmente in comparation al Grande Depression statounite se initiate in 1929.

Per iste epocha, movimentos comunista ha breve periodos de successo in Hungaria, Bavaria, Austria e le nord de Italia. Le sionistas qui migra a Palestina establi lá communitates collective utopic dicte *kibbutzim*, alcunes remanente ancora hodie. Le laboristas britannic governa per un curte periodo in le 1920s, e le socialistas governa Svedia per alcun annos durante le 1930s. In Francia e Espania, socialistas e communistas se juncta in un “fronte popular” contra le fascistas.

Un forma autoritari e radical de nationalismus que se oppone tanto al democratia liberal como al marxismo russe, le fascismo emerge in Italia, ubi illo se consolida con le venita in poter de Benito Mussolini in 1922. Su ideologia totalitari de dextra extreme, que convoca tanto militares como civiles a defender le patria, inspira le national-socialismo de Hitler, qui vince le electiones german in 1933. Le leader del partito unic fascista debe esser a un sol tempore un dictator qui ordina le societate e un general qui prepara le nation pro un guerra proxime. Violentia, guerra e imperialismo se vide como medios legitime pro rejuvenescer le patria. Le fascistas advoca un economia mixte in que lucrativitate e planification se complementa verso le autosufficientia national. Post le Secunde Guerra Mundial, poc partitos se ha declarate fascista. Le modello fascista supervive ancora usque al 1970s, totevia, in Portugal sub le *Estado Novo* de António de Oliveira Salazar e in Espania sub le dictatura del *generalíssimo* Francisco Franco.

5 – Socialismo e capitalismo durante le Guerra Frigide

Lenin e Trotsky pensava que le successo del comunismo dependerea de que le paises capitalista plus developpate tamben effectuava lor revolutiones, lo que se ha jammais verificate. Quando termina le Secunde Guerra Mundial, le povressa es tanto grande in Europa que mesmo le governamentos conservative adopta reformas verso le benesser social. Principios socialista como le accesso universal al systemas sanitari, scholar e de assecurantia social es implantate. In un scenario finanziari- e socialmente plus stabile que ante le guerra, le partitos socialista europee se identifica plus e plus con le benesser capitalista e se positiona contra le Union Sovietic e in favor del Plano Marshall e del OTAN, respectivamente le politicas de recuperation economic e de alliantia militar commandate per le Statos Unite. A partir de iste eventos se initia un boom economic que perdurara usque 1973, meliorante le potentia acquisitive e conservante basse le disoccupation in ambe lateres del Atlantico Nord.

Como parte de un accordo con le potentias occidental, Stalin dissolve le Tertie International in 1943. Dunque, in 1951 le International Socialista eveni sin participation sovietic. De iste reunion resulta le *Declaration de Frankfurt*, in que le socialistas aclara que lor ideologia non es le mesme del communistas: "Desde le revolution bolshevik in Russia, le comunismo ha divise le movimento laborista international e retardate le realisation del socialismo in multe paises per decennios. Le comunismo clama falsemente su participation in le tradition socialista. Vermente, illo ha distorte iste tradition ultra recognition, construente un ideologia rigide incompatibile con le spirito critic del marxismo. Ubicunque illo ha ganiate poter, illo ha destructure le libertate."

Le Conferentia de Yalta in 1945 reuni tres potentias in nivello mundial: le Regno Unite, le Statos Unite e le Union Sovietic. Con le declinio britannic, totevia, le duo ultimes passa a perciper se como le sol "superpotentias", e lor respective ideologias politico-economic, antagonic e irreconciliabile, como le sol camminos possibile in le nove mundo del postguerra. Le alliantia de guerra se rumpe in 1946 e le partitos social-democratic es prohibite in paises esteuropee como Polonia, Hungaria e Tchecoslovachia; conversemente, le partitos communista es extincte o persecute in paises westerneuropee como Francia, Italia e Belgica.

Comencia un periodo denominatede Guerra Frigide, in que le rivalitate inter statouniteses e sovieticos genera un atmosphera de tension psychologic e conflictos militar in punctos variate del planeta. Lor ambition de poter bellic e politic resulta in dispendios absurde in production de armamentos, guerras e recerca spatial. Alliatos contra le nazismo, le duo paises ha visiones distincte sur como deberea organisar se le mundo in le postguerra. Incapace de vincer le un al altere, illos jammais se confronta in guerra directe, ma disputa territorios ideologic in Corea, Vietnam, Cuba, Afghanistan e altere partes de un tabuliero cuje pecias de joco es soldatos e civiles.

In Europa Oriental e in America Latin, statos officialmente soveran es in practica satellites del duo superpotentias, que controla le politica e economia de cata un de illos, repremente con aggressivitate qualcunque tentativa de transgression ideologic. In America vigora dictaturas militar o, in periodos generalmente breve, governamentos cuje election e permanentia se conditiona a exigentias exterior. Le colpos se succede, reimplaciante per alteres plus adequate le presidentes qui non conveni al designios de Washington. In Europa, ben que le majoritate del statos adopta un denomination formal con le parolas *socialista* o *democratic*, le sol partito a haber existentia legal es le communista, submisse al supervision de Moscova. Le unic a disviar se partialmente es le marechal Josip Broz Tito, qui a partir de 1948 governa Jugoslavia per un sistema vermente socialista, con decisiones minus centralisate e certa apertura verso le economia de mercato. In ambe subcontinentes, oppositores politic es systematicamente arrestate, torturate e morte, e occupationes militar per le superpotentias eveni

periodicamente, como per exemplo in 1956 in Hungaria, in 1961 in Cuba, in 1968 in Tchecoslovachia e in 1989 in Panama. Un differentia propagandistic essential es que, durante que le sovieticos practica in casa le mesme regulas que illes impone a su paises satellites, le statouniteses es minus coherent e preserva in lor territorio le libertate democratic negate al latinoamericanos.

Un revolution in China continental duce al poter un governamento communista in 1949, con partito unic e nulle interprisa private. Le nationalistas se refugia in le insula Formosa (hodie cognite como Taiwan), durante que Mao Tsetung governa le parte continental del pais. Mao redistribue terras agricultural e tenta industrialisar su nove republica popular con assistentia technic sovietic, ma su projecto se monstra inefficace e non evita que le miseria del population persiste. Insatisfacte con le resultado del revolution, ille se disintende con le leader sovietic Nikita Kruschev e perde influentia intra le Partito Communista chinese.

Tamben Cuba prende le via revolutionari dece annos plus tarde. Le ideologia communista incontra echo in paises povre, specialmente in statos postcolonial sin tradition democratic. Programmas economic de stylo communista, sub firme controlo del stato e sovente accompagiate de dictaturas brutal, appare in Africa e Asia, ubi le disparitates inter riccos e povres es le plus vaste.

Solmente in Europa Occidental e poc paises plus, le socialismo democratic pote developpar se. Bannite per le nazistas, le SPD german initia ja in le 1930s un transition verso le *freiheitlicher Sozialismus* o ‘socialismo liberal’. Anque in Canada, Australia, Nove Zelanda, Suissa e le Regno Unite, le socialismo remane un option electoral continue. Post le fin del guerra, totevia, le majoritate del democratias elige governamentos conservative, alineate con le capitalismo al stylo statounitese. Le principal exceptions es le paises scandinave e, in minor mesura, Francia, ubi le SFIO conserva su protagonismo usque al ascension del general Charles de Gaulle in 1958. Le principal realisations del social-democrates qui governa in iste periodo es universalizar le accesso al sanitate e al education basic, promover le attention del travaliatores al universitates public e nationalisar interprisas strategic de electricitate, mination e siderurgia. In nulle democratia parlamentari illes intende rumper con le nove ordine institutional o con le sistema economic capitalista.

Le capitalismo e le socialismo democratic se accommoda ben le un al altere in le duo prime decennios del Guerra Frigide. Un rapide crescentia economic associate al education universal produce un stato inedite de benesser social e un nove classe de travaliatores urban, plus exigente e zelose de lor libertates individual. Progressivamente se equipara legal e socialmente le condition de feminas e homines e se reduce le inequalitates socioeconomic, de modo que le major parte del population passa a pertiner a un classe dicte medie, ni multo ric ni multo povre. Con tal avantios, le revolution socialista original perde su urgencia e termina mesmo formalmente abandonate per le Partito Laboral britannic e le SPD german.

Si socialistas e capitalistas se equivale in un pragmatic economia mixte, equilibrante libertate de mercato con regulation statal, lor divergentias se approfunda in themas sociologic. Liberal in su theorias economic, le dextra es conservative in questiones moral, in que le sinistra se monstra plus progressive. Le socialistas se associa al movimentos de defensa de derectos civil e de contestation al guerra in Vietnam al fin del 1960s. Le sinistra politic resurge mesmo in le Statos Unite, per prime vice desde le 1930s. Su imagine popular corresponde a reivindicaciones concernente al organisation familial e al equalitate de tractamento inter generos e ethnias, questiones que deveni latente post que information e education deveni accessible al grosso del population, contradicente notiones archaic sur racia e sexualitate. Pro grande parte del publico, un

certe disparitate economic referente al nascentia e al merito individual es acceptabile, ma non un systemic disfavor de determinate grupplos de personas.

Iste discussiones, summate a un crise economic mundial initiate in 1973, da nove impeto al partitos socialista. Illos participa in le cadita del ultime dictaturas westeuropee in Portugal, Espania e Grecia, e convoca exoperos bensuccese in le Regno Unite e Italia. In iste ultime pais, le *scala mobile* concede al travaliatores le attachamento de lor salarios al indice de inflation. Le socialismo liberal retorna con Willy Brandt in 1969 in Germania Occidental, durante que Francois Mitterrand funda le Partito Socialista in 1971, reimplaciante le SFIO como principal representante del sinistra francese. Al mesme tempore, le prime governamentos de ideologia laboral in le postguerra se elige anque in Austria, Australia e Nove Zelanda.

Non solo iste “nove sinistra” se agrandi in le spectro politic. Resurge tamben le movimento del anarchistas, suppresse desde le defait in le guerra civil espaniol. Le mancamento de casas e empleos duce al formation de comunas e movimentos de occupation immobiliari non multo distinete de los practicato in Barcelona e areas rural de Espania decennios antea. Un evento anarchic emblematic ha loco in 1971 in Copenhagen, ubi un base militar inoperante es occupate e declarate le Citate Libere de Christiania. Le ideas anarchista contra activistas ancora hodie, sur toto in protestos contra le globalisation.

In parallelo, se projecta un version dextrista del anarchismo, dicte *anarcho-capitalismo* o *libertarismo* (per vices mal traducte del anglese como *libertarianismo*). Advocate per le economista statounitese Murray Rothbard, iste branca radical del capitalismo misce elementos theoretic proveniente del Schola Austriac de economia, del liberalismo classic, del anarchismo individualista e mesmo del novellas philosophic del scriptora russoamerican Ayn Rand. In 1971 se funda in le Statos Unite le Partito Libertari, que pugna contra le standard auree e le conscription militar obligatori. Su philosophia politic predica le elimination del stato in favor del soverania individual, proprietate private e libertate irrestricte del mercato. Le anarcho-capitalistas crede que, in absentia de statutos legal, le societates devenira melior per medio de un codice disciplinar imposite per “le mano invisibile del mercato” e accepte voluntarimente per totes. Cortes judicial e mesmo le pecunia circulante esserea proviste per companias private, subjecte solmente al concurrentia de un mercato libere. Como le prime socialistas, le advocatos de iste utopia capitalista crede que le esser human attingere un stadio evolutive melior, plus collaborative e rational, si tal ideas se mitteva in practica. Un variation minus radical de iste doctrina es le *minarchia* o *stato minime*, que admittet le manutention del function statal solmente pro proteger le patrimonio contra robamentos, fraudes e rupturas contractual per medio de fortias militar, policiari e judicial. Le pumperos e le prisiones esserea preservate per le monarchistas, tamben, como forsan le cameras legislative del governamento.

6 – Le decisive annos 1980

In Francia, communistas e socialistas rumpe in le 1960s, ma continua a collaborar le unes con le alteres pro un programma consensual. Francois Mitterrand es electe in 1981 e nationalisa alcun bancas e companias, de modo que le interprisas statal passa a representar octo per cento del producto national brute. Le conditiones de travalio meliora substantialmente durante su governamento, con salarios plus alte, septimana laboral plus breve e etate plus basse pro retiramento. Servicios public e assecurantia social se expande, ma in compensation le impostos se altia e le precios se inflationa de

modo persistente. Le presidente confronta tunc un mercato hostil, que transfere su capital a foras del pais. Percipiente le risco de perder accesso al sistema finanziari global, Mitterrand abandona su pretension reformista initial in favor de un politica auster, plus conforme al exigentias del communitate europee. “Io me divide inter duo ambitiones: construer Europa e le justitia social”, ille dice al epocha. A partir de tunc, ille expecta developpar un economia mixte.

Iste episodio illustra un question pro esser memorate per le socialistas: le poter politic detente per le classe capitalista proveni non solo de lo que lor capital pote facer, ma anque de lo que illo pote decider non facer. In un economia de typo capitalista, investimento es fundamental pro crescentia, empleo e sustentation fiscal, de modo que le politicas public sempre debera dar prioritate al manutention de un mercato confidente. Le sol option a isto es prender a fortia le controlo sur le investimento, un passo que Mitterrand non era disposite a dar. “In politica, o tu es un leninista o tu cambiara nulle cosa”, ille lamenta plus tarde. Su attitude conservative le face un alliato de Ronald Reagan, Margareth Thatcher e Helmut Kohl, e termina habente un rolo central pro modellar le Union Europee.

Al mesme tempore, le ultime chef executive del Union Sovietic implanta un reforma structural que poterea approximar le regime communista al modello social-democratic westeuropee. Considerate juvne e flexible al occasion de su election, Mikhail Gorbatchev admitte punctos debile del comunismo e tenta reparar los, ben que troppo tarde. Con su *perestroika* ('restructuration'), ille intende revitalisar un economia inefficiente. Sin perspectiva de inricchir ni timor de impoverir, le ultime generation de sovieticos, historicamente ja multo distante del ideal revolutionari, se porta de modo indolente, confidente in un stato maternal que provide toto sin demandar multe effortio. Gorbatchev imagina que le apertura economic introducera le travaliatores sovietic al comparation e assi al competition con altere paiese plus dynamic, stimulante lor productivitate. Ille nomina personas plus juvne e educate – inter le quales le secretario Boris Yeltsin – a postos de commando e decentralisa decisiones economic, permittente que ministerios, companias statal e le quindecie republicas constituee le Union Sovietic introduce melioramentos con autonomia, inclusive recipiente capital, technologia e expertise estranier. Le interprisas debe administrar lor proprie ressources e non debe plus contar sur salvamento statal in caso de bancarupta. Se autorisa le creation de interprisas private de servicios, manufactura e comercio exterior, al mesme tempore in que se aperi le mercato local al productos estranier. Totavia, le governamento central ancora subsidia parte del production, controla le precios e conserva le rublo inconvertibile.

Le reforma economic per Gorbatchev es comparabile al reforma promote per Deng Xiaoping, le principal figura de commando in China post le morte de Mao in 1976. In ambe paiese, il se tracta de un processo de modernisation e de apertura al economias del Occidente, con consequente ablandamento del controlo sur le medios de production predicate per le comunismo radical. In China, tal reformas resulta in le crescentia consistente del indices economic e le surgentia de un classe medie de consumidores al stylo occidental, durante que in le Union Sovietic illos causa un colapso de production e culmina con le dissolution del regime. Le transformation chine comencia desde basso, con foco sur le industria legier e le agricultura. Le intercambio con le exterior solo es permisse in zonas special e le population chine apprende gradualmente sur como le resto del mundo vive. Multe libertates civil remane suppresse – le tragic protesto circum le placia Tiananmen in 1989 es un exemplo de como le governamento chine non tolera opposition. Assi mesmo, China non se vide como inimico del West, ma plus tosto como un partenario commercial interessante.

China aperi su economia, ma non su regime politic, durante que Gorbatchev propone democratisation e elections multipartidari e ha contra se tote le ala conservative del Partito Communista. Su secunde front reformista, denominate *glasnost* ('transparentia'), expecta reducer abusos bureaucratic e le censura que impedi ideas critic e innovative de circular. Subitemente, le libertate de expression monstra al population sovietic datos sur penuria de alimentos, pollution e alte taxas de alcoholismo, suicidio e mortalitate infantil. Le atrocitates del dictatura de Stalin deveni public e le personas gania conscientia de que le historia official era un propaganda distorte. On apprende que in le Occidente le gente pote consumer productos plus sophisticate e disfrutar un stylo de vita plus attractive.

Le nove politica sovietic de non-intervention permette que leaders non-communista se elige in le statos esteuropee. In Polonia, ubi le religion catholic e le position anticomunista del papa Johannes Paulo II joca un rolo relevante, le leader laboral Lech Wałęsa deveni presidente. Isto instiga le separatismo del republicas sovietic tamben, in special in le tres republicas baltic annexe per Stalin in 1940. Al fin de iste serie de eventos, le communistas conservative tenta un colpo de stato contra Gorbatchev in 1991. Lo evita Boris Yeltsin, presidente del republica de Russia, qui appoia le independentia de Estonia, Lettonia e Lithuania e confirma le dissolution formal del Union Sovietic.

Le ultime imagines del comunismo regista un intervention repulse in Afghanistan, un accidente nuclear in Chernobyl, le demolition del Muro de Berlin per le proprie population, un reforma economic malsuccesse e le collapso politic de un superpotentia. Plure ancian paises satellites e republicas sovietic demonstra publicamente lor desiro de dissociar se del russos e unir se al Union Europee e al OTAN. In tal atmosphera, se dissemina facilmente que le capitalismo vinceva le Guerra Frigide. In parolas del scientist politici statounitec Francis Fukuyama, le capitalismo habeva attingite tunc "le punto final del evolution ideologic del humanitate e le universalisation del democratia liberal occidental como forma final de governamento human."

7 – Transition al era global

Yeltsin conduce Russia al economia de mercato. Le economistas expecta tunc que le privatisation del medios de production elevara rapidemente le producto national brute e le qualitate de vita. Totevia, le capital public remanente del era sovietic se distribue a un circulo selecte, le nove oligarchia russe. Le subsidies es eliminate e le impostos altiate. Le PNB cade al medietate e un quarto del russos deveni povres, con expectation de vita plus basse que antea. A costo de un decennio in crise social, le economia russe se integra finalmente al systema global, practicante un capitalismo de stylo liberal. Le pais ha mesmo recuperate su influentia politic e su condition de potentia militar global in le ultime annos – lo attesta le annexion del peninsula ukrainian de Crimea in 2014, tolerate per le communitate international.

Le transformation denominate *globalisation* o *mundialisation* se accelera post le fin del Guerra Frigide. Le rapide avantio technologic face le Terra parer sempre plus parve e le notitias sempre plus proxime. Productos e personas circula per tote le planeta, con consequentias economic, cultural, ecologic, sanitari, humanitari e politic que le governantes debe apprender a manear. De initio le Statos Unite emerge como unic superpotentia, ma China e Russia occupa position plus e plus prominente in le scenario politic. Le ultime potentia in nivello global es le Union Europee, que congrega in un sol

entitate Francia, Germania e le Regno Unite, durante que le tres alteres se organisa ancora como statos national. Tote le quattro conserva le usage del ancian imperios: expandere lor dominio a territorios exterior, creante zonas de influentia economic e ideologic.

Le possibilitate de constituer confederationes de statos soveran con libere transito de pecunia, mercantias e personas (in iste ordine) entusiasma le governantes a mesura que le projecto europee avantia. Per tote le mundo surge uniones doanari cuje objectivo ultime es un integration al stylo europee. Iste impeto decresce quando on se confronta con le difficultate de conciliar economias de dimension diverse, personas de cultura diverse e, sur toto, crises de origine diverse.

Malgrado lor discurso liberal, multe governamentos continua a proteger le production national contra le concurrentia estranier per medio de practicas protectionista. Le protectionismo es un theoria defense al longo de tote le historia del capitalismo. Le Statos Unite lo utilisava con successo pro rumper su dependentia economic de Grande Britannia, per exemplo. In su favor es argumentos como le defensa del industrias nascente e le controlo statal sur le problemas social causate per le libere commercio: salarios basse, degradation ambiental, disequalitate social, travalio infantil etc. In contra es le guerras de natura commercial e le capacitate limitate de producer benesser social. Tote le potentias mundial, capitalista o socialista, attingeva lor prominentia serviente se de tal politicas e time poner lo in risco al abdicar de regulas que privilegia lor mercato interne. Desde le Secunde Guerra, le paises developpate ha affirmate rejectar le protectionismo e appeter le libere commercio, un tendentia confirmate per tractatos international e per le creation del Organisation Mundial de Commercio. Non obstante, persiste a plen vigor mesuras como le Politica Agricultural Commun europee e le politica “Buy American” pro le recuperation economic del Statos Unite post le crise de 2008. Le congelamento del Ronda de Doha indica anque un indisposition del paises ric de abandonar le protectionismo. In 2009, le integrantes del G-20 se compromitteva a non repeter le “error historic” que ha essite le protectionismo, perque illos crede que le exportaciones contribue pro le recuperation economic. Totevia, dece-septe paises del gruppo ha imposite nove mesuras restrictive desde tunc, secundo le Banca Mundial.

Le capitalismo liberal ha como virtute promover periodos de crescentia cognite como *booms*, durante le quales le condition de vita del personas meliora e un aura de optimismo domina le mercatos. Durante le prospere vintennio 1950-1960s, on credeva firmemente que le ricchessa industrial producte in un pais attingerea tote su societate, faciente le renta e le qualitate de vita augmentar. Isto se verificava de facto, tunc, in le paises developpate. Como contrapuncto, le sistema capitalista es subjecte a crises cyclic que disoccupa e impovri le travaliatores, causante transtorno al ordine social. Irlanda es un bon exemplo de iste inconstantia: appellate “tigre celtic” durante le 1990s per su rapide expansion, le pais passava a integrar le gruppo denominate PIIGS, que include cinque membros del Union Europee in grave crise finanziari e depression economic. Ja in le era global, le crises de 1991 in Japon, de 1997 in Asia e de 2008 in le Statos Unite ha causate commotion in nivello mundial. Iste ultime se face sentir ancora hodie, quasi dece annos plus tarde, con reflexos politic significative in plure paises europee e american.

A partir del ruptura del Accordo de Bretton Woods in 1971, le statos perde progressivamente le controlo sur lor monetas e financias, que ja non conta sur un last stabile como le auro. Cata moneta national deveni un producto commercial como altere qualcunque, e su valor oscila secundo le confidentia inspirate per le governamento que lo emitte. Le nove last pecuniari es le debito statal, un promissa de que le stato va liquidar le papiros que illo ha misse in circulation. In le Statos Unite, iste valor correspondeva a circa le medietate del PNB in 1950. Hodie, illo equivale a circa 150 per

cento del PNB, le mesme proportion que in altere grande economias. A mesura que le stato perde le capacitate de honorar su debito, iste se transfere al sector private in un prime momento e posteriormente al population, in forma de inflation. O sia, al privatisar su sectores deficitari, le stato socialisa le debitos que illo creava.

In iste nove ambiente cultural, le capital del grande corporationes transita per le mercatos secundo le prognosticos de lucro offerte per cata quartiero del planeta. Le figura del industrialista se converte in rentero. Le termino *renta* era commun durante le Ancian Regime europee, in referentia al pagamentos que recipeva le terratenentes in ration unicamente de lor proprietate hereditate, ben que illes proprie produceva nulle cosa. Iste personage nobile reappare in plen era global e transfere su capital (o “alloca su ressources”, secundo le jargon) pro le investimentos de minor effortio e plus grande retorno. Per exemplo, on acquire un autostrata que le stato construeva con fundos public, impone al usuarios un pedage e, de iste forma, obtene un monopolio sur le transito de vehiculos in celle territorio. Le mesme strategia se repeete con interprisas que provide aqua, electricitate, communication e transporto collective al population. In plure casos, le concession del servicio se face a un compania incapace de supportar le demanda, providente servicios de qualitate tanto basse como antea, ma cuje precio es ben plus alte pro le usuarios, un vice que illo coperi non solmente le manutention, ma anque le lucro del compania e, in alcun casos, royalties al proprie stato.

Iste structura negotial divide le classe del capitalistas in duo grupplos: *makers*, illes qui innova e presenta melioramentos pro le vita human, e *takers*, illes qui lucra sin producer solutiones, profitante un structura anterior proviste per le stato, per le natura o per hereditate. Evidentemente, le interprisas innovative termina ben minus incoragiate que antea, in special si le governamento demanda impostos plus basse del renteros que del productores – le governamento que lo face se porta non como un entitate public neutral, ma como un compania private que concede privilegios pro le clientes le plus rentabile. Con minus regulation statal que le sectores productive, le mercatos de financias, assecurantia e immobiles deveni le plus lucrative segmentos del capitalismo global, que marcha verso un monopolio de tote le capital disponibile per le gruppo del *takers*.

In le tres ultime decennios, le valor quantitative del economia statounite se triplicava. Le lucros corporative rumpeva nove records e nove fortunas se formava, in bon parte gratias al productos negotiate in Wall Street. Le salario de un director executive, que in 1965 equivaleva a lo de 20 operarios del mesme firma, passa a valer le mesme que recipe 350 operarios in 2012, mesmo si le productivitate del directores non augmentava in proportion equal. Prosperava le subclasse del *white-collar workers*, personas qui travalia in condition de empleatos, ma in function administrative, sin activitates manual ni interaction con clientes ordinari, in officios confortabile e con salarios plus alte. In le mesme periodo, le renta e potentia acquisitive del classe medie basse remaneva stagnate. Le uniones laboral perdeva prestigio e le travaliatores perdeva lor potential de bargania. Iste evolution asymmetric del classe medie, scisse in duo subclasses referite despectivamente como *winners* (vincitores) e *losers* (perditores), agrava le dissatisfaction con le capitalismo.

Le crescentia del PNB e del renta per capita non sempre implica melior qualitate de vita ni felicitate pro tote le personas. In media, le renta annual de un statounite es circa 10 mille dollars plus alte que lo de un canadiano, ma il es sapite que le population canadian vive melior que le statounite perque pote contar sur un stato plus zelose de su necessitates basic. Mesurar le taxa de solution del problemas human e del accessibilitate del personas a iste solutiones – un bon alimentation, bon servicios de education e sanitate, habitation e transporto functional, ambiente munde, information

abundante e credibile – esserea un modo plus complete de evalutar le developpamento san de un economia que simplemente calcular quante dollars cata citatano produce in media.

Classes socio-economic urban in le systema capitalista	
Guerra Frigide	Globalisation
Classe alte: interprenditores (<i>burgesses</i> in le terminologia marxista)	Classe alte -subclasse: renteros (<i>takers</i>) -subclasse: productores (<i>makers</i>)
Classe basse: travaliatores (<i>proletarios</i> in le terminologia marxista)	Classe medie -subclasse: analystas (<i>winners</i>) -subclasse: technicos e venditores (<i>losers</i>) Classe basse -subclasse: subempleatos -subclasse: disoccupatos

8 – Dextra e sinistra in perspectiva

Le systema capitalista prevale in praticamente tote le mundo, ma non de modo uniforme. In general, le partitos que supporta le application de plus politicas de natura socialista es dicte de sinistra e los que defende un version plus pur del capitalismo es dicte de dextra. Hodie es plus rar le partitos de extreme dextra (fascistas) e de extreme sinistra (revolutionarios), prevalente le ideas moderate de centro-dextra e de centro-sinistra, que admitte facer certe numero de concesiones socialista intra un sistema economic capitalista e imponer certe numero de mesuras protectionista intra un sistema liberal. Dextra e sinistra se identifica, ancora, con attitudes plus o minus conservative, respectivamente, in themas de natura social e moral.

Le stylo concessive del social-democratia ha fructos multo positive in Canada, Germania e le paises scandinave, que deveni le principal exemplos de benesser social extensive in ambiente economicamente liberal. Sin abdicar de servicios public abundante e de bon qualitate, iste paises remane attractive pro investimentos lucrative. Un systema de assecurantia social inclusive permitte mesmo que on supervive longe tempore sin occupation. Integration economic es un tema divisive: Finlandia e Estonia adopta le euro; Svedia e Danmark non; Norvegia e Islanda ni mesmo adhere al Union Europee. Totes ha economias aperte e dynamic, mesmo quando los governa partitos politic conservative, non raro associate a religiones, como le CDU (Union Democratic del Travaliatores) in Germania – iste positionamento sole esser denominate *centro-dextra*.

Le doctrina social-democratic considera mytho que solmente le interpris private es capace de producer con competentia, durante que le sector public livra servicios de qualitate inferior. Le infrastructura requisite per le societates moderne, per exemplo, in general non es proviste per mercatos sin regulation, ma per interpris public o per consortios publico-private que, si ben administrate, debe preoccupar se non

solmente sur le lucro que un interprendimento va generar, ma anque sur le impacto socio-ambiental que advenira de illo. Assi se evita que le citates cresce de maniera disordinate e degrada le qualitate de vita de lor habitantes, o que le regiones de un pais se developpa de modo multo inequal e produce conflictos migratori e fiscal.

Ben que essential, structuras physic solo non suffice: le stato social-democratic debe esser inclusive pro beneficiar a tote le classes social, in loco de esser extractive in favor de un elite. Il debe exister equilibrio de poter inter le sectores de un societate, de modo a permitter permanente collaboration, e non competition, inter companias private e statal, uniones laboral e electores confidente e ben informate. Le economia non es planificate, ma se arrangia de modo a garantir stabilitate in tote su sectores e le mejor uso possibile del ressources, talento personal incluse, lo que resulta in alte productivitate. Basicamente, isto se obtene combinante collaboration in nivello organisational, un economia aperte e un rete statal que provide assecurantia social, education e sanitate al travaliatores. In comparation con altere paises, le paises social-democratic ha impostos alte, salarios alte e un exigentia alte per qualification technic del travaliatores. Isto garanti que studiar e travaliar remane sempre un alternativa plus attractive que depender de un subvention statal, sin totevia mitter le disoccupatos in condition de marginalitate social. Le sensation de securitate promove tamben le innovation, ja que le perception de risco es plus basse que in ambientes de competition plus aggressive. Le proportion inter empleatos formal e freelancers es plus o minus le mesme que in altere paises capitalista: un pro un.

Assi como Europa Oriental voleva liberar se del interferentia russe, le sentimento antiamerican remane in America Latin, resultado de un longe historia de interventiones politic e militar. Eligente un serie de governamentos de sinistra a partir de 1998, le sudamericanos demonstra lor disillusion con le politicas neoliberal, incoragiate per le Statos Unite e incapace de relevar le subdeveloppamento chronic de iste region que, como alteres del si-nominate tertie mundo, ancora tenta incontrar un via de progresso solide e compatibile con lor realitate. Le tendentia denonciante "marea rosee" ha un majoritate de presidentes con ideas moderate, praticante politicas pro eradication de miseria, redistribution de renta e progression social sin monstrar se hostil al capitalismo e al globalisation. Alcunes, tamen, predica le *socialismo del 21^e centennio*, plus incisive e cuje practicas flirta con mechanismos communista como le censura al libere expression e le predominantia del ideologia sur le pragmatismo economic. Le resultados practic varia. In Venezuela, le *bolivarianismo* de Hugo Chávez duce a mancamento de productos basic e hyperinflation. Bolivia, Ecuador e Uruguay, al contrario, se recupera de un periodo de stagnation economic e succede promover reformas social expectate ante longe tempore; in iste tres paises, le sinistra se ha reelecte continuemente per medio de elections democratic. Argentina e Brasil ha un prime decennio prospere, ma plus tarde veni un forte disacceleration economic que culmina con le retorno del governamento de dextra, per via electoral in Argentina e per via indirekte in Brasil. Paraguay tamben registra un deposition presidential que remitte le dextra in posto e suscita timor sur le conservation del democratia in un region historicamente marcate per dictaturas militar. In Chile e Peru, sinistra e dextra se alterna in commando e le economia progrede rapido, beneficiate per accordos de commercio exterior con partenarios como Japon e le Statos Unite. Le elections sudamerican ha typicamente misse in opposition un candidato qui representa le interprenditores contra altere qui se positiona in favor del travaliatores, terminante con un victoria per margine minime de votos, lo que duce a vices al contestation del resultado del urnas e al radicalisation del debatto politic.

De modo general, le politicas de iste periodo apportava melioramentos al vita del quarto le plus povre del population, un portion del societate traditionalmente neglecte per le liberalismo economic, sin solutionar de modo permanente, totevia, maculas systemic como le corruption e le inefficientia administrative. Parte del base theoric del sinistra “rosee”, minus inflammate que le “rubios” revolutionari, coincide con lo que predicava John Maynard Keynes al epocha del Grande Depression e que orientava tanto le New Deal statounite se como a reconstruction de Europa in le postguerra: un stato participative, que forni credito e investe massivamente in infrastructura, favoriente le manutention del empleos e del potentia acquisitive del travaliatores e que, de iste forma, actua como un contrafluxo del cyclos de recession del liberalismo. Sub le optica keynesian, le stato debe colliger e dispender pecunia de forma compassate, dictante le rhythmo del crescentia e del inflation – in opposition al vision liberal de que le stato debe secar impostos e investimentos al maximo e lassar que le mercato se regula sol secundo le offerta e le demanda. Sub iste formula, le economia del major parte del paises sudamerican remaneva stabile durante crise mundial de 2008. Partitos politic representante iste *centro-sinistra* ha actuate anque in paises europee marginal: Sinn Féin in Irlanda, Syriza in Grecia e Podemos in Espania es inter le plus ben cognite.

Minus compatibile con le ordine politico-economic liberal, le communismo tende a disparer. Le experientia cuban es difficile de analysar objectivamente per alcun factores exterior que interfere in su evolution. Un embargo economic commandate per le Statos Unite face vulnerabile le insula caribe al segregar lo de tote intercambio commercial e finanziari con le mundo occidental. In senso opposite, anque per motivation ideologic le Union Sovietic imbracia le causa cuban e lo supporta con provisiones e facilitates commercial. Le stato cuban offere instruction e sanitate in bon nivello al totalitate de su population, ma su economia de base agricultural non evolue e se monstra incapace de generar ricchessa post que le auxilio sovietic dispare al initio del 1990s. Desde tunc, Cuba ha date passos cautelose verso un transition gradual al capitalismo.

Le communismo chinese, distinctemente, se developpa sin tante interferentia del duo grande potentias. Le miseria del population diminue progressivamente e, a partir del 1970s, le crescentia economic del republica maoista lo projecta politicamente e illo reimplacia le nationalists del insula Taiwan in le Organisation del Nations Unite – lo que usque tunc era le legitimate China deveni un provincia rebelle post un colpo de penna.

Si Cuba remane paralysate per le dictatura longe e renitente de Fidel Castro e per su dependentia del sovieticos, China deveni un nove potentia mundial. Reintegrate al mercato global, le pais cresce rapide- e continuemente, deveniente in tres decennios le secunde plus grande economia del mundo – o le tertie, si on computa le Union Europee in bloco. Le apertura economic non significa un laxamento del rigiditate politic, totevia: le sol areas del pais in que alcun democracia existe es Hong Kong e Macau, colonias occidental devolute al fin del 1990s e que usufrue certe autonomia administrative. In Shanghai e altere metropoles, le ascention recente de un enorme classe medie face le ambiente plus cosmopolita, conforme al modo de vita occidental. Le modello chinese se ha denominate *capitalismo de stato*, perque illo es ben integrate al sistema capitalista global, ma ancora sub forte regulation statal. Le planification ha como virtute equilibrar le developpamento, al permitter que on guida ressources verso areas strategic e subsidia sectores secundo le necessitate economic e social. Si le communismo in general demonstra debilitate ideologic al installar se per fortia brute e non per convincimento, in China illo se fortifica al evoluer con su proprie experientias e se reinventa a tempore de

non perder le momento historic del globalisation, a partir de quando tote le païses devien ancora plus interdependente que antea.

Le capitalismo es un sistema in evolution, que recycla su proprie solutiones in un ambiente de libertate creative. In iste aspecto, illo es conforme al proprie natura human, si non como concepto philosophic absolute, al minus in accordo con le historia del humanitate: le personas apprechia que lor creativitate, audacia e effortio sia recompensate. Per iste motivo, il es probabile que le capitalismo remanera le modello economic practicate per le humanitate in le futuro, solmente adaptante se al contexto politico-economic de cata epocha, como illo ha facte desde su surgentia usque a nostre dies.

Al mesme tempore, le capitalismo stimula le competition e le division del personas in classes basate sur lor patrimonio – lo que es anque un tendentia human historic –, ma es hypocrita al insister que totes nasce con identic potential de prosperitate, sin considerar cuna, sanitate, fortia physic e intelligentia como factores innate resultante in disqualification ante le opportunitates. Le idea de que, si nos travalia dur e joca conforme al regulas del capitalismo, nostre vita essera melior que lo de nostre ancestres corresponde de facto al periodo de prosperitate del 1950-1960s, quando appareva plus de solutiones que de milliardarios. On credeva tunc que un bon compania provideva non solmente lucro a su actionistas, ma anque salarios sufficiente, instruction, assistentia sanitari e pensiones de retiramento a su empleatos. Un bon compania beneficiava a tote su catena productive e habeva un relation san con le ambiente circum illo. Non raro, un compania faceva plus que on expectava de illo, contribuente pro scholas local e servicios recreative pro su empleatos e lor familia, e mesmo pro tote le quartiero ubi illo era installate.

In essentia, le capitalismo consiste in premiar le personas qui solve problemas pro altere personas. Un solution attractive genera lucros pro le agente que lo promove e remane in le mercato usque quando altere solution ancora plus attractive appare. Un solution non-lucrative, ancora si benefic pro le humanitate, termina excluse del mercato – le automobiles electric, per exemplo, representa minus que un centesimo del autos in circulation. Alcun solutiones resolve problemas human: medicamentos accessibile, alimentos in abundantia, utensiles technologic que promove le benesser del personas. Alteres ha como sol finalitate solver problemas que le proprie metodo capitalista creava antea, quando illo proponeva solutiones attractive, ma al mesme tempore nocive. Assi, quando cigarettas in excesso, alimentos toxic e accidentes de automobile congestionna le hospitales public, le capitalismo offere como solution que le gente contracta companias private de assecurantia sanitari. Quando del inequalitate social resulta un numero tanto alte de robamentos e homicidios que le policia ja non succede investigar los, le mercato veni offerer un myriade de productos e servicios que transmitte un sensation de plus securitate: alarmas, palissadas electric, portas con contrasignos, autos a proba de ballas, spray de pipere, armas de maneo facile e contractos de assecurantia pro autos e residentias – le proprie vita pote assecurar se per un polissa, *just in case*.

Un premissa del capitalismo liberal es le expansion continue del economia. Sin isto, production e consumo stagna e le pecunia non circula. Sub tal optica, le governamentos del païses occupante le plus alte positiones in rankings contabile trimestral es considerate le plus competente. Le indicator soveran es le PNB, un calculo tanto perverse que meliora sempre que un catastrophe natural demanda le reconstruction de citates integre. Le question que se presenta es: como crescer infinitemente in un planeta de dimension e ressources finite? Le plus optimistas crede que, ante que le Terra se exhaure, nove technologias permittera colonisar altere planetas e, assi, resolver iste

incommode question nostre del finitude planetari. On estima, a proposito, que le standard de vita del humanitate attingeva le capacitate terrestre plen de reposition natural in 1976. In 2007, le consumo de ressources natural demandava 1½ planeta Terra. In le rhythmo currente de consumo, duo Terras essera necessari pro garantir le mesme standard de consumo ja in 2030.

Al recipere su Premio Nobel in 1976, le economista Milton Friedman declara que le sol responsabilitate de un compania private es maximisar su lucros, independentemente de consequentias social e ambiental. Friedman expressa le spirito de un phase nove del capitalismo, que nasce in un epocha quando on ancora non estima con sufficiente claresa que le fixation sur le lucro sol apportara significative implicationes ambiental, social e sur le proprie rete de interdependentias del modello capitalista. Alcun economistas denomina iste nove phase *capitalismo predatori* o *salvage*, ma le termino usate con plus de frequentia es *neoliberalismo*. In iste phase, le prosperitate social anterior non se sustene plus. Grande interprisas se fusiona e deveni gigantes que absorbe o extermina concurrentes minor, occasionante le existentia de oligopolios. Multes transfere lor fabricas al si-dicte *sweatshop countries*, paises ubi le travaliatores se submitte a salarios e conditiones laboral inferior. Dunque, le paises ric passa per un processo de disindustrialisation e non tote lor travaliatores succede trovar un occupation. Al fin, un generation de personas qui poterea viver sin le grande problemas del passato initia le era global in un mundo que avantia de maniera inequilibrate, subiecte a guerras causate per le dependentia de petroleo, retes insostenibile de assecurantia social, relationes laboral abusive, restriction de derectos civil per motivo de securitate e tante alte problems que le capitalismo non poteva resolver.

Le mentalitate predatori passa a dominar inclusive le cultura. Theatro, musica, cinema, litteratura, tote le manifestations artistic se conforma a formulas de successo que assegura lucro a su productores, ma que al mesme tempore promove le repetition de modelllos prompte que representa nulle evolution qualitative. Ultra attestar le povressa cultural de un era historic, le *bestsellers* e *blockbusters* face difficile le superviventia in longe termino de librerias e cinemas que travalia con material plus diverse e elevate.

Le sports se vide transformate in un lucrative commercio de athletas. Durante que le clubs minor de football mori poco a poco, un gruppo plus e plus restricte de grandes capture tote le jocatores talentose, patronos potente e flashes mediatic, deveniente plus relevante pro lor fans que le proprie selection national de lor pais. Alcun clubs median ha le bon fortuna de placer a un milliardario del branca petrolifere e facer se un interprisa competitive del nocte al die, con su stellas galactic, su arena multiuso e su acciones in bursa, ma al fin le conquestas importante termina in manos del mesme tres o quattro de sempre, que in consequentia deveni ancora plus ric e amate.

Le instruction formal, anque illo, suffre le consequentias de iste nove ordine. Si il existe sempre minus disposition de destinar pecunia al education public, il ha equalmente poc interesse del juvenes in recipere le contento informative proviste per le schola. Le cognoscentia classic, non-utilitari, trova poc appello in iste mundo culturalmente limitate, in que le *self-made man* gania plus de pecunia e prestigio que un homine de litteras o de scientias. Le successo professional depende multo plus de bon contactos que de dedication academic.

Iste decadentia se debe in parte al nove vision proposita per Friedman, ma in parte anque a un stagnation conceptual que face le capitalismo incapace de adaptar se al defias global e replicar le efficientia que illo demonstrava pro le paises developpate in alte tempores. Lo que functiona ben pro un gruppo de paises plus o minus homogenee, con un cultura similar, que expecta le mesme typo de solutiones pro le

mesme typo de problemas commun, non satisface al aspirationes de ex-colonias que solo se industrialisa multo plus tarde, e ancora minus de statos nascente, cuje institutiones a pena se respecta. Specialmente in iste paises subdeveloppate, le libere concurrentia non suffice pro evitar que un oligarchia controla tote le economia e, in consequentia, domina le decisiones politic tamben.

Le dynamica del capitalismo presuppone le existentia de un mercato consumitor enthusiasmate, que alimenta constantemente le necessitate de production: capitalismo e classe medie prospera insimul. A partir del momento quando le interprisas remunera le minus possibile pro augmentar lor lucros, le potentia acquisitive del classe medie se reduce e reduce assi le dynamismo de iste cyclo fundamental. Le propre capitalismo presenta su solution, como il es de su natura: offerer credito al travaliatores pro que illes non solmente continua a consumer, ma deveni minus insatisfacte con lor basse standard de vita. Isto functiona per alcun tempore, ma un die le debitos deveni tanto grande que on ja non pote pagar los. Quando isto eveni a multe personas simultaneemente, surge un nove crise. Assi eveniva in 2008, quando multe statouniteses non poteva plus pagar lor hypothecas al bancas e debeva abandonar lor casas, cuje valor commercial cadeva in ration del basse demanda. Le banca Lehmann Brothers, tunc le quarte plus grande del pais, initiava un procedura de bancarupta e causava panico in le mercato finanziari, originante un grave crise mundial.

Durante iste crise, le systema capitalista se sorti novemente con un concepto contrari al logica del propre capitalismo: le idea de que certe institutiones es *too big to fail* ('troppo grande pro falir') e debe dunque esser salvate per le governamento a fin de evitar consequentias catastrophic pro le economia del pais. In altere parolas, le impostos del populo debe utilisar se pro compensar le risco irresponsabile de un interprisa altamente speculative, que passa a usufruer un sorta de garantia del stato, al guisa del interprisas statal sovietic. Isto darea a iste bancas un avantage competitive sur bancas minor, que non conta sur subsidio del pagatores de impostos.

Pro reducer lor riscos, le detentores del capital sovente prefere investir in productos de lucro certe in loco de nove solutiones pro problemas human – per exemplo nove versiones de productos ja existente, con poc differentia in relation al modellos anterior. Alteres compra e vende actiones in un bursa de valores perque illes trova plus lucrative specular con le potential de successo de interprisas alien que formar lor propre interprisas productive. E multes prefere travaliar con credito, assecurantia e altere operationes finanziari altamente lucrative, ma que produce poc benesser pro lor consumidores. Ultimemente, a proposito, il es plus e plus commun que drogerias vende cartas de credito e negotios de electrodomesticos offere polissas de assecurantia a lor clientes. Il es le maniera commode que iste commerciantes incontrava de augmentar lor lucros sin necessitate de perfectionar lor servicios.

Un tendentia ancora non solute per le capitalismo contemporanee es le concentration del capital in poc manos. Currentemente, solmente duodece companias produce praticamente tote le alimentos industrialisate que le humanitate consume: Mondelez, Kraft, Coca-Cola, Nestlé, PepsiCo, P&G, Johnson & Johnson, Mars, Danone, General Mills, Kellog's e Unilever (durante le redaction de iste essayo, io apprende que Unilever e Kraft ha annunciate lor intention de fusionar se). Lor numero reducte augmenta lor poter de determinar le precios, qualitate e varietate de toto que le esseres human mangia in tote le planeta, e annulla ulle possibilitate de que interprisas novelle obtene successo in le sector alimentari. Assi, le spirito de libere concurrentia, un del pillares theoric del capitalismo, deveni tanto utopic como le societate final aspirate per le communistas.

Sub lobby del propre classe capitalista, le competition es affectate tamben per attitudes politic visante al protection del mercato national. Liberate del concurrentia estranier, le productor celebra su lucro certe sin necessitate de perfectionamento technic, post que le consumidores resta sin alternativas plus attractive. Iste commoditate ha como consequencias le diminution de empleos qualificate, le retardamento del structuras productive national e, per occasion de un reapertura economic, un shock simile a lo que eveni quando paises communista passa bruscamente al systema capitalista: sin interprisas national competitive, le mercato es dominate rapidemente per interprisas estranier plus competente.

Le evolution technologic, per altere latere, elimina empleos a mesura que systemas informatic e operarios robotic pote realisar servicios con plus de efficacia que le esseres human. Isto origina altere parodoxo in le cyclo vital del capitalismo: robots pote fabricar cosas, ma non pote consumer los. Basicamente, le moral capitalista stipula que il existe duo modos digne pro que un persona gania su pecunia: interpretender con capital proprie o vender su habilitate a un interprenditor. Quando le capital se concentra in poc manos e le habilitates human deveni dispensabile pro producer, surge un classe de personas disoccupate e sin perspectiva de reintegrar se al systema. In paises con politicas socialista de assecurantia social, le disoccupation se administra per certe tempore, evitante grande commotiones social. In paises sin iste rete de protection, in general le personas se revolta contra le governamento e aperi spatio pro partitos populista, que promitte le restablimento del status quo como si illos habeva un machina del tempore a lor disposition.

In alcun paises, on ha propose le adoption de un *renta basic universal*, un pension unconditional sufficiente pro alimentation, vestimentos e habitation, de modo que on poterea superviver, mesmo si de maniera modeste, sin haber permanentemente un occupation laboral. Assi se conservarea le activitate de consumo e le tranquillitate social mesmo in epochas de crise, ultra relevar le miseria de personas sin qualification ni perspectiva de incontrar labor formal. Le classe que detene le capital tende a positionar se contra un tal programma, post que le pecunia necessari provenirea de lor lucros, transmisse al stato per medio de impostos. On time, ancora, que occupations multo mal remunerate o indigne non plus trovarea travaliatores disposite a executar los a minus que on les paga salarios plus attractive. Se confronta in iste debatto le vision del 1960s de que politicas favoriente al plus riccos refluie a tote le societate, contra le vision del 2000s de que politicas favoriente al plus povres attinge tamben le productores e renteros per medio del catena de consumo.

Conclusion

In certe senso, le dualitate ideologic currente replica le conflicto de mentalitate que opponeva Roma a Carthago duo centennios ante Christo. Durante que le romanos se orientava per un impulso de conquerir e civilisar, le carthagineses habeva como ambition principal commerciar e lucrar. Un sequentia de guerras nautic dava le victoria final a Roma e assi se disseminava e perpetuava su spirito per le Occidente.

In su primordio agrari, le capitalismo non rumpe ancora con le tradition roman. Le interprisa con fin lucrative non abandona su responsabilitate social verso tote le integrantes del catena productive, lor familias incluse. Le exploitation exaggerate del labor alien con proposito de augmentar lucros al maximo possibile es un tendentia del industria, e un obsession del capitalismo finanziari que domina le planeta a partir del 1970s.

Al fin de tante progresso technic, le ideal carthaginese retorna como motto del postmodernitate e le *American dream* es le mesme que lo del seniores feudal: habitar un condominio murate e viver de rentas, con servos qui se incarga de tote le travalio physic e assi mesmo se senti grata per non haber un fato plus triste. Quando iste tipo de capitalismo regna sin alternativas effective, il ja non ha altere ideologia a que attribuer le persistente disgracias de certe partes del mundo. Per un latere, le capitalismo ha accompaniate melioramentos in datos sur nutrition, expectation de vita e education, specialmente in paises developpate. Per altere, le populationes dislocate, disoccupate e incarcerate ha augmentate, e le destruction ambiental se ha accelerate.

Evolution historic del phases e brancas principal del capitalismo e del socialismo in le paises developpate

Capitalismo mercantil nord de Italia 12 ^e cent.	Capitalismo agrari Anglaterra 14 ^e cent.	Socialismo utopic Anglaterra 19 ^e cent.
Capitalismo industrial “liberalismo”	Socialismo democratic “social-democratia”	Marxismo “communismo”
Capitalismo finanziari “neoliberalismo”		Via chinese “capitalismo de stato”

Le crise de 2008 se ha attribute al regulation statal sur le sistema financiari, le qual esserea capace de regular se per se mesme secundo le theoria del capitalismo neoliberal. Le crescentia consistente del indices economic in China es attribute al planification rigorose, le qual evita que un sistema financiari modella le strategias de developpamento national in accordo con su interesses proprie, secundo le theoria del socialismo al stylo chinese, anque dicte capitalismo de stato. Qual de illos ha ration, ecce un thema aperte a discussion. Iste discussion occorre, ma sole prender equivocatamente per base le capitalismo industrial e le communismo, duo phases historic que es ja finite in le quattro superpotentias mundial, como on vide in le quadro in alto.

Pro le capitalistas, resta le lection de que le plus efficiente maniera de neutralisar le opposition socialista es facer concessions al benesser social. In general, le personas non se oppone a un sistema que les ha apportate un vita satisfactori. On aspira al ricchessa, certo, ma le pecunia sol non suffice si on vive in timor constante de devenir un disoccupato, in citates violente perque tante personas resta excluse del juste benesser e perque le autoritates non provide securitate, education, transporto.

Pro le socialistas, resta le lection de que minus se obtendra per medio de un revolution annullante le tradition e le historia de un nation que per medio de un continue melioramento del structuras que ja existe e que, ben o mal, ha essite sufficiente pro le superviventia de un nation usque al presente momento. Alliar se con lo que le sistema in vigor ha de plus positive es un strategia sage, un modo de esser un co-actor del

historia e non un eterne oppositor sue a negar le realitate, a clamar un utopia cuje realisation es assatis improbabile.

Capitalismo e socialismo ha punctos forte e punctos debile. Sol, un de illos non suffice pro dar qualitate de vita a totes. Un societate sempre se componera de personas con differente visiones, le plus que on tenta silentiar su adversarios ideologic. Imaginar que il existera pace social si solmente un parte del personas es beneficiate per un sistema es, obviamente, ingenuo. Le multo riccos habera nulle pace durante que il existera le multo povres.

E hodie il ja non suffice que solmente alcun statos provide benesser a su habitantes, perque le planeta es integrate de tal maniera que le frontieras national ja non representa barrieras impermeabile. Le pace non dura in Europa si le gente vive mal in le Medie Oriente, ni in le Statos Unite si on vive mal in America Latin. Malgrado le controlos migratori rigide que on impone, malgrado le abundante documentos que on exige de qui non los ha, malgrado le muros e palissadas que on insiste in eriger, le immigrantes continua a arrivar. Le differentia in qualitate de vita es tanto grande que multissime personas se submitte voluntarimente al mal tractamento in extero a fin de non retornar a lor infernos de origine.

Le solution, il me sembla, non es imponer ideologias politico-economic per medio de bombas e sanctiones, ma plus tosto negotiar un modo de apportar benesser e satisfaction a tote le partes in conflicto, respectante le plus possibile le cultura de cata local, usque quando le globalisation facera, in modo inevitabile ma non immediate, que tote le planeta sia un sol cultura.

Scripte inter februario e martio 2017. On trova un version in portugese de iste essayo, traducte del original in Interlingua, in le adresse electronic <http://naughts-n-crosses.blogspot.com.br/#/2017/04/breve-historia-do-capitalismo-e-do.html>.